

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

8 iunie 2023*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Contract cu dublu scop – Articolul 2 litera (b) – Noțiunea de «consumator» – Criterii”

În cauza C-570/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Tribunalul Districtual pentru Varșovia-Wola, cu sediul în Varșovia, Polonia), prin decizia din 22 iunie 2021, primită de Curte la 13 septembrie 2021, în procedura

I.S.,

K.S.

împotriva

YYY. S.A.,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul E. Regan, președinte de cameră, și domnii D. Gratsias, M. Ilešič, I. Jarukaitis și Z. Csehi (raportor), judecători,

avocat general: domnul G. Pitruzzella,

grețier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru I.S. și K.S., de P. Artymionek, A. Citko și M. Siejko, radcowie prawni;
- pentru YYY. S.A., de Ł. Hejmej, M. Przygodzka și A. Szcześniak, adwokaci;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

* Limba de procedură: polona.

– pentru Comisia Europeană, de S. L. Kaléda, U. Małecka și N. Ruiz García, în calitate de agenți,
după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 15 decembrie 2022,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între I.S. și K.S., pe de o parte, și YYY. S.A., o bancă, pe de altă parte, în legătură cu plata unei sume, majorată cu dobânzi, primită de această bancă în temeiul unor clauze utilizate într-un contract de credit ipotecar indexat în funcție de o rată de schimb valutar.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13

- 3 Potrivit celui de al zecelea considerent al Directivei 93/13:
„[...] se poate obține o protecție mai eficace a consumatorului prin adoptarea unor norme de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive; [...] aceste norme ar trebui să se aplice tuturor contractelor încheiate între vânzători sau furnizori [a se citi «între profesioniști»] și consumatori; [...]”
- 4 Articolul 1 din această directivă prevede la alineatul (1):
„Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor [a se citi «un profesionist»] și un consumator.”
- 5 Articolul 2 din directiva menționată este formulat după cum urmează:
„În sensul prezentei directive:
[...]
(b) «consumator» înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale;
(c) «vânzător sau furnizor» [a se citi «profesionist»] înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată.”

6 Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că „[o] clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului”.

7 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «de către un profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

Directiva 2011/83/UE

8 Considerentul (17) al Directivei 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 304, p. 64) are următorul cuprins:

„Definiția consumatorului ar trebui să includă persoanele fizice care acționează în afara activității lor comerciale, a afacerii, meseriei sau profesiei lor. Cu toate acestea, în cazul contractelor cu dublu scop, când contractul este încheiat în scopuri parțial circumscrise activității comerciale și parțial aflate în afara acesteia, și dacă scopul comercial este într-atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul general al contractului, respectiva persoană trebuie să fie și ea considerată drept un consumator.”

9 Articolul 2 din această directivă prevede:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

1. «consumator» înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale, industriale, artizanale sau profesionale;
2. «comerciant» [a se citi «profesionist»] înseamnă orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care acționează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele sau în contul ei, în scopuri ce țin de activitatea sa comercială, de afaceri, meșteșugărească sau profesională în legătură cu contractele care intră sub incidența prezentei directive;

[...]”

Directiva 2013/11/UE

- 10 Considerentul (18) al Directivei 2013/11/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE (Directiva privind SAL în materie de consum) (JO 2013, L 165, p. 63) are următorul cuprins:

„Definiția «consumatorului» ar trebui să includă persoanele fizice care acționează în afara activității lor comerciale, de afaceri, meșteșugărești sau profesionale. Dacă însă contractul este încheiat în scopuri parțial circumscrise activității comerciale a persoanei și parțial aflate în afara acesteia (contracte cu dublu scop) și dacă scopul comercial este într-atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul general al furnizării, respectiva persoană ar trebui să fie, de asemenea, considerată drept un consumator.”

- 11 Articolul 4 din această directivă prevede:

„(1) În sensul prezentei directive:

- (a) «consumator» înseamnă orice persoană fizică care acționează în scopuri care nu sunt legate de activitatea sa comercială, de afaceri, meșteșugărească sau profesională;
- (b) «comerciant» [a se citi «profesionist»] înseamnă orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care acționează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele sau în contul ei, în scopuri ce țin de activitatea sa comercială, de afaceri, meșteșugărească sau profesională;

[...]”

Regulamentul (UE) nr. 524/2013

- 12 Considerentul (13) al Regulamentului (UE) nr. 524/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea online a litigiilor în materie de consum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE (Regulamentul privind SOL în materie de consum) (JO 2013, L 165, p. 1) are următorul cuprins:

„Definiția consumatorului ar trebui să includă persoanele fizice care acționează în afara activității lor comerciale, a afacerii, meseriei sau profesiei lor. Dacă însă contractul este încheiat în scopuri parțial circumscrise activității comerciale a persoanei și parțial aflate în afara acesteia (contracte cu dublu scop) și dacă scopul comercial este într-atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul general al furnizării, respectiva persoană ar trebui să fie, de asemenea, considerată drept un consumator.”

- 13 Articolul 4 din acest regulament prevede:

„(1) În sensul prezentului regulament:

- (a) «consumator» înseamnă un consumator astfel cum este definit la articolul 4 alineatul (1) litera (a) din Directiva [2013/11];

(b) «comerciant» [a se citi «profesionist»] înseamnă un comerciant [a se citi «profesionist»] astfel cum este definit la articolul 4 alineatul (1) litera (b) din Directiva [2013/11];

[...]”

Dreptul polonez

14 Articolul 22¹ din ustawa – Kodeks cywilny (Legea privind Codul civil) din 23 aprilie 1964 (Dz. U. din 1964, nr. 16), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Codul civil”), definește „consumatorul” ca fiind „orice persoană fizică ce încheie cu un profesionist un act juridic care nu este direct legat de activitatea economică sau profesională a acesteia”.

15 Potrivit articolului 385¹ alineatul (1) din Codul civil:

„Clauzele contractului încheiat cu consumatorul care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru consumator atunci când ele precizează drepturile și obligațiile acestuia într-un mod care contravine bunelor moravuri și cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze contractuale ilicite). Această dispoziție nu se aplică clauzelor care se referă la prestațiile principale ale părților, în special la preț sau la remunerație, atunci când sunt formulate în mod neechivoc.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

16 Reclamanții din litigiul principal, I.S. și K.S., s-au căsătorit fără să fi încheiat o convenție matrimonială.

17 La 28 februarie 2006, ei au introdus o cerere de credit ipotecar în cuantum de 206 120 de zloți polonezi (PLN) (aproximativ 45 800 de euro), având ca monedă de indexare francul elvețian (CHF), la predecesorul pârâtei din litigiul principal. Acest credit ar fi fost destinat, pe de o parte, refinanțării datoriilor de consum legate de un credit de consum, de un cont bancar curent, precum și de un card de credit și, pe de altă parte, finanțării lucrărilor de renovare a unei locuințe.

18 La 21 martie 2006, reclamanții din litigiul principal au încheiat un contract de credit ipotecar în cuantum de 198 996,73 PLN (aproximativ 44 200 de euro), indexat în franci elvețieni și cu o durată de 300 de luni, cu predecesorul pârâtei din litigiul principal. Prima tranșă a acestui credit era destinată, pe de o parte, rambursării, într-un cont curent ținut în numele unei societăți administrate de I.S., a sumei de 70 000 PLN (aproximativ 15 600 de euro) cu titlu de credit și, pe de altă parte, plății a diverse prime de asigurare în valoare de 1 216,80 PLN (aproximativ 270 de euro), de 3 979,93 PLN (aproximativ 880 de euro) și de 3 800 PLN (aproximativ 840 de euro). A doua tranșă a acestui credit era destinată, pe de o parte, rambursării a diverse angajamente financiare ale reclamanților din litigiul principal, corespunzătoare sumelor de 9 720 PLN (aproximativ 2 200 de euro), de 7 400 PLN (aproximativ 1 600 de euro) și de 9 000 PLN (aproximativ 2 000 de euro), și, pe de altă parte, finanțării unor lucrări de renovare a unei locuințe, în valoare de 93 880 PLN (aproximativ 20 900 de euro).

19 Atât la data cererii de credit, cât și la data încheierii acestui contract de credit, I.S. desfășura o activitate profesională sub forma unei societăți civile, iar K.S. lucra ca lăcătuș în cadrul unui contract de muncă.

- 20 Reclamanții din litigiul principal au sesizat instanța de trimitere cu o acțiune având ca obiect rambursarea sumei de 13 142,03 PLN (aproximativ 2 900 de euro), majorată cu dobânzi, percepută de YYY. în temeiul clauzelor contractului de credit menționat referitoare la evaluarea cuantumului ratelor lunare de rambursare a creditului și la cuantumul datoriei, pentru motivul că aceste clauze ar fi abuzive.
- 21 Din cererea de decizie preliminară reiese că, în fața instanței de trimitere, YYY. a susținut printre altele că creditul în cauză a fost acordat pentru rambursarea unui credit legat de o activitate profesională, astfel încât reclamanții din litigiul principal nu se puteau prevala de protecția juridică prevăzută la articolul 385¹ din Codul civil.
- 22 În plus, din această cerere reiese că, în ședința care s-a desfășurat la 11 ianuarie 2021 în fața instanței de trimitere, I.S. a confirmat că o sumă de 70 000 PLN (aproximativ 15 600 de euro), acordată în cadrul contractului de credit în cauză, a fost destinată rambursării unei datorii în contul său profesional și că, după rambursarea respectivă, acel cont a fost închis. I.S. a declarat de asemenea că rambursarea menționată era o condiție căreia i-a fost supusă încheierea acestui contract.
- 23 În aceste împrejurări, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la interpretarea noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, într-o situație în care, în cadrul unui contract de credit „mixt”, o parte din suma împrumutată, și anume 35 % din aceasta din urmă, care nu are o pondere nici predominantă, nici marginală, a fost utilizată pentru rambursarea unui credit legat de activitatea profesională a unuia dintre reclamanții din litigiul principal, iar cealaltă parte din această sumă, și anume 65 % din aceasta, a fost destinată unor scopuri de consum fără legătură cu o activitate profesională. Această instanță ridică în esență problema dacă interpretarea noțiunii de „consumator”, întemeiată pe normele de competență judiciară în materia contractelor încheiate de consumatori, reținută în Hotărârea din 20 ianuarie 2005, Gruber (C-464/01, denumită în continuare „Hotărârea Gruber”, EU:C:2005:32), prin care Curtea a statuat că, pentru ca o persoană care a încheiat un contract privind un bun destinat unei utilizări în parte profesionale și în parte fără legătură cu activitatea sa profesională să se poată prevala de beneficiul acestor norme de competență, utilizarea profesională trebuie să fie în așa măsură marginală, încât să aibă un rol nesemnificativ în contextul global al operațiunii în cauză, poate fi aplicată prin analogie interpretării noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13.
- 24 În această privință, instanța menționată arată că din considerentul (17) al Directivei 2011/83 și din considerentul (13) al Regulamentului nr. 524/2013 reiese că, în scopul definirii noțiunii de „consumator” în cazul contractelor cu dublu scop, și anume al contractelor încheiate în scopuri circumscrise numai parțial activității profesionale a persoanei interesate, scopul profesional trebuie să fie într-atât de limitat, încât să nu aibă o pondere predominantă în contextul general al contractului în cauză.
- 25 În plus, instanța de trimitere ridică problema criteriilor care trebuie luate în considerare în cadrul unei astfel de definiții. Aceasta solicită în special să se stabilească dacă faptul că unul singur dintre reclamanții din litigiul principal a urmărit un scop profesional și faptul că, fără rambursarea datoriei întreprinderii vizate, împrumutul în cauză nu ar fi fost acordat pentru un scop extraprofesional constituie criterii relevante în această privință.

26 În aceste condiții, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Tribunalul Districtual pentru Varșovia-Wola, cu sediul în Varșovia, Polonia) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13, precum și considerentele acesteia trebuie interpretate în sensul că directiva menționată nu se opune includerii în definiția noțiunii de «consumator» a persoanei care desfășoară o activitate profesională și care, împreună cu un coîmprumutat care nu desfășoară o asemenea activitate, a încheiat un contract de împrumut indexat într-o monedă străină destinat în parte activităților profesionale ale unuia dintre împrumutați și în parte altor scopuri decât activitatea sa profesională, și aceasta nu numai în situația în care utilizarea în scopuri profesionale este în așa măsură marginală, încât deține doar un rol nesemnificativ în contextul global al contractului în discuție, faptul că aspectul neprofesional predomină fiind lipsit de relevanță în această privință?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13, precum și considerentele acesteia trebuie interpretate în sensul că noțiunea de «consumator» prevăzută în dispoziția menționată include și persoana care, la momentul semnării contractului, desfășura o activitate profesională, în timp ce celălalt împrumutat nu desfășura în mod absolut o asemenea activitate, iar, ulterior, aceste persoane au încheiat cu o bancă un contract de împrumut indexat într-o monedă străină, al cărui principal a fost utilizat în scopurile profesionale ale unuia dintre împrumutați și, în parte, în alte scopuri decât activitatea profesională, în situația în care utilizarea în scopuri profesionale nu are un caracter marginal și nu deține doar un rol nesemnificativ în contextul global al contractului de împrumut, ci predomină aspectul neprofesional, iar fără utilizarea principalului împrumutului în scopuri profesionale nu ar fi fost posibilă acordarea acestuia în scop neprofesional?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 27 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune calificării drept „consumator” a unei persoane care a încheiat un contract de credit destinat în parte activității sale profesionale și în parte altor scopuri decât această activitate, împreună cu un alt împrumutat care nu a acționat în cadrul activității sale profesionale, atunci când legătura existentă între acest contract și activitatea profesională a persoanei respective nu este în așa măsură marginală, încât să aibă un rol nesemnificativ în contextul global al contractului menționat, dar este într-atât de limitată, încât nu are o pondere predominantă în acest context.
- 28 Potrivit unei jurisprudențe constante, în vederea interpretării unei dispoziții de drept al Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție (Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Kanyebe și alții, C-349/18-C-351/18, EU:C:2019:936, punctul 35, precum și jurisprudența citată).
- 29 În ceea ce privește modul de redactare a articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, trebuie arătat că, în conformitate cu această dispoziție, „consumator” înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de această directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale.

- 30 Astfel, calitatea de „consumator” a persoanei în cauză trebuie determinată având în vedere un criteriu funcțional, care constă în a aprecia dacă raportul contractual în cauză se înscrie în cadrul unor activități străine de exercitarea unei profesii [Hotărârea din 27 octombrie 2022, S. V. (Imobil în coproprietate), C-485/21, EU:C:2022:839, punctul 25 și jurisprudența citată]. În plus, Curtea a avut ocazia să precizeze că noțiunea de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, are un caracter obiectiv și este independentă de cunoștințele concrete pe care persoana în cauză le poate avea sau de informațiile de care această persoană dispune în mod real (Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctul 24, precum și jurisprudența citată).
- 31 Modul de redactare a articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13 nu permite totuși să se stabilească dacă și, în cazul unui răspuns afirmativ, în ce situații o persoană care a încheiat un contract cu dublu scop, care nu intră decât în parte sub incidența activității sale profesionale, poate fi considerată ca fiind un consumator, în sensul acestei directive.
- 32 În ceea ce privește contextul în care se înscrie articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13, precum și obiectivele urmărite de aceasta, trebuie amintit că directiva menționată se aplică, după cum reiese din articolul 1 alineatul (1) și din articolul 3 alineatul (1) din aceasta, clauzelor abuzive ale „contractelor încheiate între un profesionist și un consumator” care „nu s-au negociat individual” (Hotărârea din 15 ianuarie 2015, Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punctul 19 și jurisprudența citată).
- 33 După cum se arată în al zecelea considerent al directivei menționate, normele de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive trebuie să se aplice, sub rezerva excepțiilor enumerate în acest considerent, „tuturor contractelor” încheiate între profesioniști și consumatori, astfel cum sunt definiți la articolul 2 literele (b) și (c) din aceeași directivă [Hotărârea din 27 octombrie 2022, S. V. (Imobil în coproprietate), C-485/21, EU:C:2022:839, punctul 22 și jurisprudența citată].
- 34 Prin urmare, Directiva 93/13 definește contractele cărora li se aplică prin referire la calitatea contractanților, după cum aceștia acționează sau nu în cadrul activității lor profesionale (Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 35 Un atare criteriu corespunde ideii pe care se bazează sistemul de protecție pus în aplicare prin această directivă, și anume aceea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl conduce să adere la condițiile redactate în prealabil de profesionist, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora (Hotărârea din 3 septembrie 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punctul 18 și jurisprudența citată).
- 36 Având în vedere această situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumatori. Este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceștia (Hotărârea din 17 mai 2022, Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, punctul 36 și jurisprudența citată).

- 37 Pe de altă parte, Curtea a recunoscut deja că o accepțiune largă a noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, permite să se asigure protecția acordată de această directivă tuturor persoanelor fizice care se află într-o situație de inferioritate față de profesionist (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctul 28).
- 38 În aceste condiții, după cum a arătat în esență domnul avocat general la punctele 61 și 66 din concluziile prezentate, caracterul imperativ al dispozițiilor cuprinse în Directiva 93/13 și cerințele speciale de protecție a consumatorului legate de acestea impun ca o interpretare largă a noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această directivă, să fie privilegiată, pentru a asigura efectul util al acesteia din urmă.
- 39 Astfel, deși, în principiu, dispozițiile Directivei 93/13 nu se aplică decât în ipoteza în care contractul în cauză are ca obiect un bun sau un serviciu destinat unei alte utilizări decât celei profesionale, o persoană fizică ce încheie un contract privind un bun sau un serviciu destinat unei utilizări care se raportează în parte la activitatea sa profesională și care nu este, așadar, decât parțial străină de această activitate ar putea, în anumite ipoteze, să fie calificată drept „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această directivă, și, prin urmare, să beneficieze de protecția acordată de aceasta din urmă.
- 40 Pentru a se asigura respectarea obiectivelor urmărite de legiuitorul Uniunii Europene în domeniul contractelor încheiate de consumatori, precum și coerența dreptului Uniunii, este necesar în special să se țină seama de noțiunea de „consumator” cuprinsă în alte reglementări ale acestui drept (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 decembrie 2013, Vapenik, C-508/12, EU:C:2013:790, punctul 25).
- 41 După cum subliniază reclamantii din litigiul principal, guvernul polonez și Comisia Europeană în observațiile lor scrise, Directiva 2011/83 este deosebit de relevantă în această privință.
- 42 Pe lângă împrejurarea că definițiile termenului de „consumator” utilizate la articolul 2 din Directiva 93/13 și la articolul 2 din Directiva 2011/83 sunt în mare parte echivalente, această din urmă directivă urmărește același obiectiv ca și Directiva 93/13. Astfel, Directiva 2011/83 are ca obiect drepturile consumatorilor în ceea ce privește contractele încheiate cu profesioniștii și urmărește asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor, garantând informarea și securitatea lor în tranzacțiile cu profesioniștii (a se vedea în acest sens Ordonanța din 15 aprilie 2021, MiGame, C-594/20, EU:C:2021:309, punctul 28).
- 43 În plus, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 72 din concluzii, Directiva 2011/83 prezintă o legătură strânsă cu Directiva 93/13, dat fiind că prima a modificat-o pe cea de a doua și că aceste două directive se pot aplica aceluiași contract, cu condiția ca acest contract să se încadreze simultan în domeniul de aplicare material al fiecăreia. Pe de altă parte, legiuitorul Uniunii a consolidat recent această legătură prin adoptarea Directivei (UE) 2019/2161 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 noiembrie 2019 de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivelor 98/6/CE, 2005/29/CE și 2011/83/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului în ceea ce privește o mai bună asigurare a respectării normelor Uniunii în materie de protecție a consumatorilor și modernizarea acestor norme (JO 2019, L 328, p. 7).

- 44 În aceste condiții, în vederea interpretării articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, trebuie să se țină seama de considerentul (17) al Directivei 2011/83, care precizează voința legiuitorului Uniunii în ceea ce privește definiția noțiunii de „consumator” în cazul contractelor cu dublu scop și din care reiese că, în cazul în care contractul este încheiat în scopuri care se încadrează numai parțial în activitatea profesională a persoanei interesate și în care scopul profesional este într-atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al contractului, această persoană ar trebui de asemenea să fie considerată ca fiind un consumator.
- 45 Relevanța interpretării articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13 în lumina considerentului (17) al Directivei 2011/83 este confirmată de considerentul (18) al Directivei 2013/11 și de considerentul (13) al Regulamentului nr. 524/2013, care conțin aceeași precizare în ceea ce privește definiția noțiunii de „consumator” în cazul contractelor cu dublu scop. Deși atât Directiva 2013/11, cât și Regulamentul nr. 524/2013 privesc soluționarea litigiilor în materie de consum și, prin urmare, alte aspecte decât cele reglementate de Directivele 93/13 și 2011/83 în ceea ce privește protecția consumatorilor, aceste considerente demonstrează că legiuitorul Uniunii este hotărât să confere acestei definiții un domeniu de aplicare orizontal.
- 46 În măsura în care considerentele menționate se regăsesc în acte legislative ulterioare faptelor din litigiul principal, este suficient să se amintească faptul că, după cum s-a arătat la punctul 38 din prezenta hotărâre, caracterul imperativ al dispozițiilor cuprinse în Directiva 93/13 și cerințele speciale de protecție a consumatorului legate de acestea impun ca o interpretare largă a noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din această directivă, să fie privilegiată pentru a se asigura efectul util al acesteia din urmă. Prin urmare, interpretarea teleologică a Directivei 93/13 pledează în favoarea abordării precizate de legiuitorul Uniunii în aceleași considerente, potrivit căreia o persoană care a încheiat un contract în scopuri care intră în parte în cadrul activității sale profesionale trebuie considerată ca fiind un consumator atunci când scopul profesional este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract.
- 47 Interpretarea noțiunii de „consumator” reținută de Curte la punctele 31 și 45 din Hotărârea Gruber și confirmată la punctele 29-32 din Hotărârea din 25 ianuarie 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37), în ceea ce privește interpretarea articolelor 15-17 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74), precum și la punctele 87-91 din Hotărârea din 14 februarie 2019, Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123), în ceea ce privește interpretarea articolelor 17-19 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1), nu se opune interpretării articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13 în lumina considerentului (17) al Directivei 2011/83.
- 48 Astfel, în Hotărârea Gruber, Curtea a interpretat articolele 13-15 din Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3), astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive referitoare la aderarea noilor state membre la această convenție (denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”).
- 49 După cum reiese în special din cuprinsul punctelor 32, 33 și 43 din hotărârea menționată, aceasta privea interpretarea normelor de competență în materia contractelor încheiate cu consumatorii prevăzute de Convenția de la Bruxelles, care derogă de la norma de competență generală

prevăzută de aceasta din urmă, și anume cea a instanțelor din statul contractant pe teritoriul căruia are domiciliul pârâtul și care sunt, în calitate de norme de competență derogatorii de la această normă de competență generală, de strictă interpretare, în sensul că nu pot conduce la o interpretare care să depășească ipotezele avute în vedere în mod expres de această convenție.

- 50 Așadar, în acest context specific și ținând seama de asemenea de alte elemente relevante în cadrul interpretării normelor de competență prevăzute de convenția respectivă, cum sunt cerințele privind securitatea juridică și previzibilitatea instanței competente, precum și obiectivul protecției adecvate a consumatorului urmărit de dispozițiile secțiunii 4 din titlul II din aceeași convenție (a se vedea în acest sens Hotărârea Gruber, punctele 34 și 45), Curtea a statuat că o persoană care a încheiat un contract în scopuri care se raportează în parte la activitatea sa profesională și care, așadar, nu se află decât parțial în afara acesteia nu este îndreptățită să se prevaleze de beneficiul normelor de competență specifice în materia contractelor încheiate cu consumatorii prevăzute de Convenția de la Bruxelles, cu excepția cazului în care utilizarea în scopuri profesionale este în așa măsură marginală, încât să aibă un rol nesemnificativ în contextul global al operațiunii în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Gruber, punctele 39 și 54).
- 51 Astfel, în măsura în care articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 nu este o dispoziție care trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte și ținând seama de *ratio legis* a acestei directive care urmărește protecția consumatorilor în ipoteza unor clauze contractuale abuzive, interpretarea strictă a noțiunii de „consumator” reținută în Hotărârea Gruber, în vederea stabilirii domeniului de aplicare al normelor de competență derogatorii prevăzute la articolele 13-15 din Convenția de la Bruxelles în cazul unui contract cu dublu scop, nu poate fi extinsă, prin analogie, la noțiunea de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13.
- 52 Pentru a oferi un răspuns util instanței de trimitere, trebuie arătat de asemenea că, în cadrul unui contract de credit încheiat cu un profesionist, persoana fizică aflată în situația unui codebitor intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, atât timp cât acționează în scopuri care nu intră în sfera activității sale profesionale, și trebuie, în cazul în care ea se află, față de acest profesionist, într-o situație analogă celei a debitorului, să beneficieze, împreună cu acesta din urmă, de protecția prevăzută de directiva menționată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 iulie 2015, Bucura, C-348/14, nepublicată, EU:C:2015:447, punctele 35-39).
- 53 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul acestei dispoziții, o persoană care a încheiat un contract de credit destinat în parte activității sale profesionale și în parte altor scopuri decât această activitate, împreună cu un alt împrumutat care nu a acționat în cadrul activității sale profesionale, atunci când scopul profesional este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract.

Cu privire la a doua întrebare

- 54 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se precizeze criteriile care permit să se stabilească dacă o persoană intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, și în special dacă scopul profesional al unui contract de credit încheiat de această persoană este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract.

- 55 Reiese din jurisprudență că instanța națională sesizată cu un litigiu având ca obiect un contract care poate intra în domeniul de aplicare al acestei directive are obligația să verifice, ținând seama de ansamblul elementelor de probă și în special de termenii acestui contract, dacă persoana în cauză poate fi calificată drept „consumator” în sensul directivei menționate. Pentru a proceda astfel, instanța națională trebuie să țină seama de toate împrejurările cauzei, în special de natura bunului sau serviciului care face obiectul contractului în cauză, care sunt susceptibile să demonstreze în ce scop este dobândit acest bun sau acest serviciu (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 septembrie 2015, Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punctele 22 și 23, precum și Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctul 26).
- 56 Același lucru este valabil, pe de o parte, la aprecierea, în ceea ce privește un contract de credit care se raportează parțial la activitatea profesională a împrumutatului și parțial la scopuri fără legătură cu această activitate, a amplitudinii fiecăreia dintre aceste două părți în contextul global al acestui contract și, pe de altă parte, a scopului predominant al contractului menționat.
- 57 În această privință, repartizarea capitalului împrumutat între o activitate profesională și o activitate extraprofesională poate constitui un criteriu cantitativ pertinent. Cu toate acestea, criteriile necantitative s-ar putea dovedi de asemenea pertinente, precum împrejurarea că, în caz de pluralitate de împrumutați, unul singur dintre aceștia urmărește, prin contractul de credit în cauză, un scop profesional sau, dacă este cazul, faptul că creditorul a condiționat acordarea creditului, destinat inițial exclusiv consumului, de o alocare parțială a cuantumului împrumutat rambursării datoriilor legate de o activitate profesională.
- 58 Aceste criterii nu sunt nici exhaustive, nici exclusive, așa încât revine instanței de trimitere sarcina de a examina toate împrejurările care însoțesc contractul în discuție în litigiul principal și de a aprecia, pe baza elementelor de probă obiective de care dispune, în ce măsură scopul profesional sau neprofesional al acestui contract are o pondere predominantă în contextul global al acestuia din urmă.
- 59 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, pentru a stabili dacă o persoană intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul acestei dispoziții, și în special dacă scopul profesional al unui contract de credit încheiat de această persoană este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract, instanța de trimitere are obligația să ia în considerare toate împrejurările pertinente care însoțesc acest contract, atât cantitative, cât și calitative, precum, printre altele, repartizarea capitalului împrumutat între o activitate profesională și o activitate extraprofesională, precum și, în caz de pluralitate de împrumutați, faptul că numai unul dintre aceștia urmărește un scop profesional sau că creditorul a condiționat acordarea unui credit destinat consumului de o alocare parțială a cuantumului împrumutat rambursării datoriilor legate de o activitate profesională.

Cu privire la limitarea în timp a efectelor prezentei hotărâri

- 60 În observațiile sale scrise, pârâta din litigiul principal a solicitat în esență Curții să limiteze efectele în timp ale hotărârii pronunțate în cazul în care aceasta nu ar interpreta noțiunea de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, în lumina Hotărârii Gruber. În susținerea cererii sale, aceasta a invocat principiile securității juridice și neretroactivității.

- 61 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, Curtea poate numai în mod excepțional, în aplicarea principiului general al securității juridice inerent ordinii juridice a Uniunii, să fie pusă în situația de a limita posibilitatea oricărei persoane interesate de a invoca o dispoziție pe care a interpretat-o în scopul de a contesta raporturi juridice stabilite cu bună-credință. Pentru a putea impune o astfel de limitare, este necesară întrunirea a două criterii esențiale, și anume buna-credință a mediilor interesate și riscul unor perturbări grave (Hotărârea din 11 noiembrie 2020, DenizBank, C-287/19, EU:C:2020:897, punctul 108 și jurisprudența citată).
- 62 În speță, pârâta din litigiul principal se limitează totuși să invoce argumente de ordin general, fără a furniza elemente concrete și precise de natură să dovedească temeinicia cererii sale în raport cu aceste două criterii.
- 63 Prin urmare, nu se impune limitarea în timp a efectelor prezentei hotărâri.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 64 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

- 1) Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii**

trebuie interpretate în sensul că

intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul acestei dispoziții, o persoană care a încheiat un contract de credit destinat în parte activității sale profesionale și în parte altor scopuri decât această activitate, împreună cu un alt împrumutat care nu a acționat în cadrul activității sale profesionale, atunci când scopul profesional este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract.

- 2) Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13**

trebuie interpretat în sensul că

pentru a stabili dacă o persoană intră în sfera noțiunii de „consumator”, în sensul acestei dispoziții, și în special dacă scopul profesional al unui contract de credit încheiat de această persoană este atât de limitat, încât nu are o pondere predominantă în contextul global al acestui contract, instanța de trimitere are obligația să ia în considerare toate împrejurările pertinente care însoțesc acest contract, atât cantitative, cât și calitative, precum, printre altele, repartizarea capitalului împrumutat între o activitate profesională și o activitate extraprofesională, precum și, în caz de pluralitate de împrumutați, faptul că numai unul dintre aceștia urmărește un scop profesional sau că creditorul a condiționat acordarea unui credit destinat consumului de o alocare parțială a quantumului împrumutat rambursării datoriilor legate de o activitate profesională.

Semnături